СХВАЛЕНО
Педагогічною радою
протокол № 12
від 31.08.2026 року

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказом директора
від 31. 08.2026 року № _35_

_____ Оксана КОВАЛЬЧУК

ОПОРНИЙ ЗАКЛАД «ТУРІЙСЬКИЙ ЛІЦЕЙ»
ТУРІЙСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ
КОВЕЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з історії України

(1 год/тиждень)

для 7 класу (цикл базового предметного навчання)

на **2026/2027** навчальний рік

Розроблена на основі модельної навчальної програми «Історія України. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Бурлака О. В., Желіба О. В., Павловська-Кравчук В. А., Худобець О. А., Черкас Б. В., Щупак І. Я.)

Зміст навчальної програми забезпечує підручник «Історія України 7 клас» для закладів загальної середньої освіти. Автори: Г. Хлібовська,М. Крижановська, О. Наумчук. Рік видання 2024

Учителька Олеся МУЗИКА

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. 7 клас
(35 годин)

Структура курсу.

Розділ 1. Виникнення Русі-України.

Розділ 2. Русь-Україна наприкінці X – в першій половині XI ст.

Розділ 3. Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст.

Розділ 4. Галицько-Волинське князівство («держава Романовичів») кінця XII – середини XIII ст. Королівство Руське середини XIII–XIV ст.

Розділ 5. Руські землі у складі сусідніх держав (середина XIV – початок XVI ст.). Кримське ханство.

Узагальнення до курсу. Історія України в контексті Середніх віків.

Розділ 1. ВИНИКНЕННЯ РУСІ-УКРАЇНИ (7 годин)

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:	**Зміст навчально-пізнавальної діяльності**
Знати: – *час* виникнення Русі; *дати* договорів між Візантійською імперією та руссю, повстання деревлян проти князя Ігоря, зовнішніх відносин княгині Ольги, князя Святослава; – *території* розселення літописних слов'янських племен на теренах сучасної України, *напрямки* походів руських князів середини IX–X ст. **Розуміти:** – *поняття* «русь» як етнонім, самоназву військово-торгової групи норманів, яка осіла на Середньому Подніпров'ї; *поняття* «данина», «дружина», «князь», «печеніги», «полюддя», «Русь» («Русь-Україна»), «хозари», «язичництво»; – *основні версії* походження та вживання назви «Русь» («Русь-Україна»); – *передумови* утворення держави у слов'ян, які жили на теренах сучасної України; – *роль* міста Києва у виникненні Русі; – *статус* літописних князів середини IX–X ст. як очільників дружин русів; – і*сторичний портрет* особистості як опис, що включає перелік ключових рис зовнішності і вдачі, характеристику публічної (політичної, господарської, культурної, релігійної та ін.) діяльності особистості, ставлення сучасників і своє ставлення до цієї діяльності та її результатів. **Уміти:** – *розмістити в хронологічній послідовності* відомості про виникнення Русі, правління руських	Розселення літописних слов'янських племен на території сучасної України. Суспільство та господарство східних слов'ян. Сусіди східних слов'ян. Заснування міста Київ. Діяльність військово-торгових груп норманів-русі у Східній Європі. Осідання русі на Середньому Подніпров'ї. Виникнення Русі. Руські князі/княгиня середини IX–X ст.: між легендами та історією.

князів/княгині середини IX–X ст.;	

– *показати на карті* території розселення літописних слов'янських племен на теренах сучасної України, напрямки походів руських князів/княгині середини IX–X ст.; – *схарактеризувати* спосіб життя (господарство, побут, організацію суспільства і влади, світосприйняття) слов'ян, які жили на теренах сучасної України; – *укласти історичні портрети* таких князів/княгині, як Аскольд, Олег, Ігор, Ольга, Святослав.	
Орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт. – Внести у синхронізовану хронологічну таблицю відомості про започаткування виникнення Русі (Русі-України), правління князів/княгині Аскольда, Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, їхні походи/заходи. – Позначити на контурній карті територію розселення слов'янських племен на теренах сучасної України та їхніх сусідів, напрямки походів руських князів/княгині середини IX–X ст. – Визначити (за доступними текстовими джерелами) особливості повсякденного життя та світобачення слов'ян на теренах сучасної України в середині IX–X ст. – На підставі доступних джерел укласти (*за допомогою вчительки/вчителя*) історичний портрет княгині Ольги або князя Святослава.	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 2. РУСЬ-УКРАЇНА наприкінці X – у першій половині XI ст. (7 годин)

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:	**Зміст навчально-пізнавальної діяльності**

Знати: – *періоди* правління князів Володимира Святославовича (Великого) та Ярослава Володимировича (Мудрого); *дати* впровадження християнства як державної релігії, розгрому печенігів біля Києва; *ймовірні дати* зведення Софійського собору, започаткування укладання «Руської правди»; – *територіальні межі* Русі-України наприкінці X – у першій половині XI ст. **Розуміти:** – *поняття* «берестяна грамота», «бояри», «вотчина», «графіті», «ікона», «книжкові мініатюри», «митрополія», «мозаїка», «собор», «шлюбна дипломатія», «фреска»; – *суспільну роль* різних верств населення Русі-України; – *Русь* періодів правлінь Володимира Святославовича та Ярослава Володимировича *як середньовічну монархію* імперського типу; – *історичне значення* впровадження християнства як державної релігії Русі-України, започаткування кодифікації звичаєвого права; – *місце* Русі-України серед європейських держав	Правління руських князів наприкінці X – у першій половині XI ст. Впровадження християнства. «Руська правда». Влада. Суспільний устрій. Господарство. Повсякдення. Села. Міста. Ремесла. Торгівля. Релігійне життя. Культура.

після прийняття християнства. **Уміти:** – *розташувати в хронологічній послідовності* відомості про правління князів Володимира Святославовича (Великого) та Ярослава Володимировича (Мудрого), хрещення Русі та розбудову Київської митрополії, боротьбу русів із печенігами, започаткування кодифікації руського звичаєвого права; – *показати на карті* території підлеглі Русі-Україні наприкінці X – у першій половині XI ст.; – *схарактеризувати* соціальне та господарське життя Русі-України наприкінці X – у першій половині XI ст., правове становище різних верств, діяльність Володимира Святославовича та Ярослава Володимировича, *зіставити* (за напрямами) і *порівняти* з діяльністю перших руських князів/княгині; – *визначити причини та наслідки* впровадження християнства як державної релігії Русі-України; – *розпізнавати і характеризувати* пам’ятки культури Русі-України першої половини XI ст.	

Орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт. – Внести в синхронізовану хронологічну таблицю відомості про правління Володимира Святославовича (Великого) та Ярослава Володимировича (Мудрого), хрещення Русі, утворення Київської митрополії, розгром Ярославом Володимировичем печенігів біля Києва, започаткування кодифікації руського звичаєвого права, інші (*на розсуд учительки/учителя*). – Позначити на контурній карті території підлеглі Русі-Україні за правління Володимира Святославовича (Великого) та Ярослава Володимировича (Мудрого). – Описати (за доступними писемними і візуальними джерелами) суспільний устрій Русі-України в першій половині XI ст. – Схарактеризувати – на основі витягів з відомих правових пам'яток доби («Руська правда» Ярослава Володимировича (Мудрого), «Правда Ярославовичів», «Статут» Володимира Всеволодовича (Мономаха)) – правове становище різних верств населення Русі-України. – Визначити (за доступними джерелами) роль і вплив християнської релігії й церкви в житті руського суспільства. – Здійснити уявну подорож Києвом часів Володимира Святославовича (Великого) / Ярослава Володимировича (Мудрого).
Міжпредметні зв'язки: — 7 клас. Образотворче мистецтво. Розділ: Мистецтво: діалог традицій і новаторства. Тема: Мистецтво в нашому житті (Учень/учениця усвідомлює необхідність збереження пам'яток архітектури як художнього надбання людства); — 7 клас. Українська мова. Розділ: Дієслово. Тема: Дієслово: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль (Учень/учениця складає допис, есе про значення родинних традицій у житті людини).
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 3. РУСЬ-УКРАЇНА у другій половині XI – першій половині XIII ст. (7 год.)

У результаті навчально-пізнавальної діяльності	**Зміст навчально-**
учениці/учні зможуть:	**пізнавальної діяльності**

Знати: – *дати* Вишгородського, Любецького з'їздів князів, періоди правління Володимира Всеволодовича (Мономаха), Мстислава Володимировича (Великого), *дату* першої писемної згадки назви «Україна» та *версії* її значення; – *територіальні межі* Київського, Переяславського, Чернігівського, князівств у другій половині XI – першій половині XIII ст., а також половецьких земель. **Розуміти:** – *передумови, причини, сутність* поліцентричності Русі-України; – *правління* наступників Ярослава Володимировича (Мудрого) *як процес* усамостійнення адміністративно-територіальних утворень («земель»), де загосподарювали представники Мономаховичів, Ольговичів, Ростиславовичів та ін.; – *існування відмінностей* між елітарною (княжо-дружинною) культурою Русі, яка тяжіла до цілісності, та народною культурою, яка була просякнута племінними відмінностями. **Уміти:** – *розташувати в хронологічній послідовності* основні відомості про події Київського, Чернігівського, Переяславського князівств у другій половині XI – першій половині XIII ст.; – *показати на карті* зміни територіальних меж Київського, Переяславського, Чернігівського, князівств у другій половині XI – першій половині XIII ст.; – *схарактеризувати* розвиток соціальних відносин, господарства та культури Русі-України у другій половині XI – першій половині XIII ст.; – *розпізнавати та характеризувати* пам'ятки культури Русі-України другої половини XI – першої половини XIII ст.; – *схарактеризувати* діяльність та *укласти історичні портрети* таких князів, як Володимир Всеволодович (Мономах), Мстислав Володимирович (Великий), Володимир Глібович, Ігор Святославович (новгород-сіверський).	Поліцентричність руської державності в другій половині XI – першій половині XIII ст. Вишгородський, Любецький з'їзди князів та їхні рішення. Київське, Чернігівське та Переяславське князівства в середині XII – першій половині XIII ст.: політичне і соціально-економічне життя (оглядово). Культура Русі-України в другій половині XI – першій половині XIII ст. Кочові народи степів України X–XIII ст. Крим у складі Візантійської імперії (*оглядово*).
Орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт. – Внести в синхронізовану хронологічну таблицю відомості про Вишгородський, Любецький з'їзди князів, правління спадкоємців Ярослава Володимировича (Мудрого), першу писемну згадку назви «Україна», зведення Успенського собору Києво-Печерської лаври, інші (*на розсуд учительки/учителя*). – Позначити на контурній карті й надписати територіальні межі князівств періоду поліцентричності Русі-України та половецькі землі. – Визначити (за «Повчанням дітям», «Словом про похід Ігорів» та іншими	

доступними джерелами) характерні для Володимира Всеволодовича (Мономаха), Ігоря Святославовича (*на вибір учениці/учня*) вчинки і риси характеру, а також ставлення до цього князя його сучасників; висловити та обґрунтувати власну думку про цього князя.
Міжпредметні зв'язки: — 7 клас. Зарубіжна література. Розділ: Билини і балади. Тема: Билина як жанр. Поетичне відображення історії Київської Русі в билинах (Учень/учениця поважає загальнолюдські чесноти, родинні цінності, героїзм і відданість вітчизні).
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 4. ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКЕ КНЯЗІВСТВО («ДЕРЖАВА РОМАНОВИЧІВ») кінця XII – середини XIII ст. КОРОЛІВСТВО РУСЬКЕ середини XIII–XIV ст. (6 годин)

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:	**Зміст навчально-пізнавальної діяльності**

Знати: – *час* утворення Галицько-Волинського князівства («держави Романовичів»), монгольської навали на Русь-Україну, утвердження королівства Руського; *дати* битви обабіч річки Калка, коронування Данила Романовича; – *умовні територіальні межі* Галицького й Волинського князівства («держави Романовичів»), королівства Руського та сусідніх держав, напрямки походів монголів на Русь-Україну. **Розуміти:** – *поняття* «баскак», «королівство», «хан», «ярлик»; – *особливості* підпорядкування окремих руських князівств Монгольській імперії (Золотій Орді); – *передумови* посилення культурних впливів країн Центральної Європи на терени Галицько-Волинського князівства («держави Романовичів»), королівства Руського; – *особливості* політичного устрою, господарського розвитку і культури русько-українського суспільства як визначальних умов збереження його самобутності під час монгольського завоювання. **Уміти:** – *розташувати в хронологічній послідовності* відомості про Волинське і Галицьке князівства, їх об'єднання під владою Романа Мстиславовича; походи монголів на Русь-Україну, події у королівстві Руському; – *показати на карті* територіальні межі Галицького й Волинського князівства («держави Романовичів»), королівства Руського та сусідніх держав, напрямки монгольських походів на Русь-Україну в 1239–1242 рр.; – *схарактеризувати* внутрішню та зовнішню діяльність князя/короля Данила;	Галицьке та Волинське князівства в XII ст. Утворення Галицько-Волинського князівства («держави Романовичів»). Походи монголів на Русь. Особливості підпорядкування Галицько-Волинського князівства («держави Романовичів») та інших князівств Русі-України Монгольській імперії (Золотій Орді). Спроби організації антимонгольської коаліції. Відновлення влади Романовичів на Волині та в Галичині. Коронування Данила Романовича. Королівство Руське за наступників короля Данила. «Вигасання» династії Романовичів та боротьба претендентів на її спадщину. Релігійне життя. Культура Галицько-Волинського князівства («держави Романовичів»), королівства Руського.

– *встановити історичне значення* коронування Данила Романовича, причини припинення існування королівства Руського; – *розпізнавати та характеризувати* пам'ятки культури Галицько-Волинського князівства («держави Романовичів»), королівства Руського; – *схарактеризувати* діяльність правителів Галицького й Волинського князівств («держави Романовичів»), королівства Руського, таких як Ярослав Осмомисл, Роман Мстиславович, Лев І Данилович, Юрій І Львович.	

Орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт. – Внести в синхронізовану хронологічну таблицю відомості про об’єднання Волинського і Галицького князівства в єдине, битву обабіч р. Калка, вторгнення монголів на Русь-Україну, оборону Києва від монголів, коронування Данила Романовича та інші (*на розсуд учительки/учителя*). – Позначити на контурній карті умовні територіальні межі Галицького й Волинського князівств («держави Романовичів»), королівства Руського), держав-сусідів, напрямки монгольських походів на Русь-Україну в 1239–1242 рр. – Виявити (за доступними візуальними і текстовими джерелами) свідчення впливу культур країн Центральної Європи на повсякденне життя і розвиток мистецтв у Галицько-Волинському князівстві («державі Романовичів»), королівстві Руському. – Підготувати та представити історичний портрет князя/короля Данила (іншого князя/короля з династії Романовичів *на вибір учениці/учня*).
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 5. РУСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ СУСІДНІХ ДЕРЖАВ (середина XIV – початок XVI ст.). КРИМСЬКЕ ХАНСТВО (8 годин)

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:	**Зміст навчально-пізнавальної діяльності**
Знати: – *час* входження руських земель до складу різних держав, утворення Кримського ханства і його підпорядкування Османській імперії; *дати* битви біля річки Сині Води, Кревської, Городельської уній, Луцького з’їзду князів; – *території* руcько-українських земель у складі різних держав; – *соціальний склад* населення руcько-українських земель. **Розуміти:** – *поняття* «еліта», «магдебурзьке право», «магнат», «персональна унія», «самоврядування», «султан», «унія», «шляхта»; – *інкорпорацію (включення)* руських земель до складу сусідніх держав як династичне успадкування та/або територіальні здобутки; – *особливості:* 1) державних устроїв Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського,	Інкорпорація руських земель до складу Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського, Польського королівства та інших держав. Кревська, Городельська унії та їх вплив на руську політичну еліту. Русь як окремий регіон у Польському королівстві. Луцький з’їзд монархів. Руські землі в суперництві Польщі та Литви. Київське князівство та його ліквідація. Особливості державних устроїв Великого князівства Литовського,

Польського королівства; 2) становища руських земель у складі різних держав; —*процес* формування уявлень про окремішність русько-української спільноти; —*специфіку* станової держави та роль у ній шляхти; —*вплив* європейських країн на культуру населення русько-українських земель; —*передумови* утворення незалежного Кримського ханства і встановлення над ним протекторату Османської імперії. **Уміти:** —*розташувати в хронологічній послідовності* відомості про входження руських земель до складу сусідніх держав, утворення Кримського ханства і його підпорядкування Османській імперії; —*показати на карті* русько-українські землі у складі сусідніх держав; територію Кримського ханства; місця подій, що визначали процес інкорпорації князівств південно-західної Русі в XIV – XV ст. до складу сусідніх держав; —*визначати* впливи Кревської та Городельської уній на формування української політичної еліти у Великому князівстві Литовському, Руському і Жемайтійському, Польському королівстві; особливості господарського і культурного розвитку, зокрема розвитку міст із магдебурзьким правом; організації влади та суспільних відносин в руських землях, що входили до складу Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського, Польського королівства; —*схарактеризувати* політичний устрій, господарство та культуру Кримського ханства, повсякденне життя його населення (знаті й простолюдинів, кочовиків і осілого люду); —*розпізнавати та характеризувати* пам'ятки культури русько-українського та кримськотатарського народів XIV – XV ст.; —*укласти історичні портрети* князів Ольгерда, Вітовта, Свидригайла, Костянтина Івановича Острозького, *розповісти* про наукову діяльність Юрія Котермака (Дрогобича).	Руського і Жемайтій-ського, Польського королівства. Формування шляхетського стану. Привілеї для шляхти в Польському королівстві та привілей великого князя Казимира IV 1447 р. для землевласників Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтій-ського. Права шляхти та її роль в суспільному житті. Суспільні відносини на теренах сучасної України в XIV – XV ст. Сільське господарство. Міста, магдебурзьке право. Ремесла і торгівля. Релігійне життя. Культура населення русько-українських земель як система цінностей. Пам'ятки культури. Держава Феодоро в Криму (*оглядово*). Утворення Кримського ханства. Суспільний устрій та культура ханства.
Орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт. – Внести в синхронізовану хронологічну таблицю відомості про: входження руських земель до складу сусідніх держав, битву біля річки Сині Води, Кревську унію, Городельську унію, Луцький з'їзд князів, утворення руських воєводств у складі Польського королівства; привілей Казимира IV для землевласників; ліквідацію Київського князівства; існування князівства Феодоро, утворення Кримського ханства і його підпорядкування Османській імперії, інші (*на розсуд учительки/учителя*). – Позначити на контурній карті території русько-українських земель у складі сусідніх держав, територію Кримського ханства, місця подій, що визначили інкорпорацію князівств південно-західної Русі в XIV – XV ст. до складу сусідніх	

держав. – Зіставити організацію влади і суспільства в руссько-українських землях, Кримському ханстві, Великому князівстві Литовському, Руському і Жемайтійському та Польському королівстві в XV ст. – Порівняти (*за відомостями з наданих учителькою/учителем джерел*) правовий статус і повсякденне життя на теренах сучасної України в XIV – XV ст. представників різних станів і етносів. – Укласти історичний портрет Костянтина Івановича Острозького.
Узагальнення
Тематичний контроль

Узагальнення до курсу. ІСТОРІЯ РУСІ-УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть:	**Зміст навчально-пізнавальної діяльності**
Розуміти: – взаємопов'язаність і взаємозалежність процесів господарського, соціального, політичного і культурного життя руссько-українського, візантійського і європейських суспільств. **Уміти:** – встановити цивілізаційні здобутки руссько-українського суспільства в Середньовіччі; – визначити внесок руссько-українського суспільства IX–XV ст. в загальноєвропейську культурну спадщину; – охарактеризувати європейські впливи на культуру руссько-українських земель; – порівняти процеси і явища європейської та української історії Середньовіччя; – розкрити особливості українського середньовіччя (порівняно з історією тогочасної Візантії та Західної Європи).	Здобутки середньовічного руссько-українського суспільства. Особливості суспільного життя Русі-України. Внесок Русі-України у формування європейської цивілізації.
Орієнтовне завдання для практичних і творчих робіт. – На підставі укладеної протягом навчального року синхронізованої хронологічної таблиці «Європа в добу Середньовіччя» сформулювати висновок про місце Русі-України в загальноєвропейських політичних, господарських і культурних процесах.	